

znanost i Zapad«. Izvorni podnaslov »Nauka i društvo na Istoku i Zapadu« bliže određuje tematski i sadržinski aspekt ove knjige. Naime, otkrivajući međusobne uticaje između Istoka i Zapada, odnosno Kine i Evrope, Nidam ukazuje na komponentu dijaloga kao bitan faktor razumevanja njihovih civilizacijskih pretpostavki. Receptija savremenih Zapadnih naučno-tehnoloških izuma i ideja u Kini kao i evidentan uticaj bogate kineske baštine na evropsku kulturu poslužili su Nidamu kao povod za pronicanje u prirodu ovih veza, i utvrđivanju njihove titracije.

Termin titracija vezan za određivanje težine supstance rastvorene u određenoj zapremini rastvorenog sredstva, autor preuzima iz hemije da bi što adekvatnije označio svoj istraživački postupak definisanja relevantnih i autentičnih sadržaja u dosadašnjem dijaloškom procesu pretakanja kulturnih iskustava između Istoka i Zapada. Primenjujući zakone istorijskog i dijalektičkog materijalizma, Nidam sa posebnom pažnjom istražuje odnos između nauke i društva nastojeći da odgovori na dva fundamentalna pitanja vezana za suštinski aspekt dosadašnjih relacija između Kine i Evrope.

Odgovor na prvo pitanje: kako je drevna Kina uspešla da ostvari naučnu i tehničku supremaciju nad Evropom sve do renesanse i pojave građanskog društva, Nidam nalazi u samom karakteru tadašnjeg kineskog društva koje je stimulisalo svako naučno otkriće i tehnički izum. Za razliku od robovlasničkih sistema antičke Grčke i Rima, koji nisu izražavali potrebu za zamenom robovskog rada mašinom ili životinjom, inovacije su u Kini uvođene bez većih i revolucionarnih potresa i imale uvek autoregulatornu funkciju usaglašenu sa osnovnim karakteristikama kineskog društva. Iako je Evropa priznala Kini otkriće baruta, štamper i kompasa, iluzija o civilizacijskoj nadmoći starog kontinenta skrivala je dugo istinu o postignutom stepenu naučnog i tehničkog razvoja Istoka i Zapada jer su Evropljani svojoj iluziji uveliko pothranjivali samozadovoljstvom i nepoznavanjem drugih kultura. Iza vela ovog nepoznavanja Nidam otkriva i čitav niz drugih pronalazaka prihvaćenih na Zapadu znatno kasnije, ali bez jasnih predstava o njihovom poreklu, odnosno vremenu i mestu njihovog nastanka.

Izvesnim izumima prethodila je i magijsko-religijska i alhemijska praksa čiji su izuzetni dometi na planu razumevanja suštinskih aspekata čovekove povezanosti sa prirodom i mogućnošću njegovog uticaja na određene promene široko otvorile saznanje horizonte. Tako je, na primer, znanje o kosmologiji i magnetizmu proisteklo iz mantike i taoističke kosmičke magije, dok je otkriće baruta nastalo kao rezultat vrlo dugog istraživanja kineskih alhemičara.

Otkriće vrednosti decimala u oblasti matematike i vrlo razvijena optika, akustika i magnetizam govore o dometima kineske nauke omogućenim prevashodno povoljnim društveno ekonomskim uslovima koji su i stimulisali njihovu neposrednu primenu. U tom smislu valja i razumeti brojna kineska dostignuća u mašinstvu, metalurgiji, hidrogradnji, građevinarstvu, tekstilnoj tehnologiji i proizvodnji svile, poljoprivredi, farmakologiji i preventivnoj medicini. Međutim, uprkos ovoj kineskoj nadmoćnosti, moderna nauka se nije začela u Kini već na Zapadu u vreme naučne revolucije najavljene epohalnim otkrićima Kopernika, Galileja i Toričelija. Nastojeći da odgovori na drugo fundamentalno pitanje zašto se moderna nauka nije razvila u Kini, Džozef Nidam ukazuje na presudne uticaje evropskih gradova – država, čija je ekonomska moć, bazirana na trgovini i bankarstvu, bitno doprinela razvoju nauke na Zapadu. Budući da ovih povoljnih društvenoekonomskih uslova u Kini nije bilo, faktor sputavanja daljeg razvoja nauke predstavljao je, prema Nidamu, činovički feudalizam sa dominantnom i okoštalom konfučijanskom ideologijom u čijoj su senci ostali teorijski pobornici praktične nauke. Nasuprot prednostima geometrije i mehaničke slike sveta koje su utemeljile i podstakle trijumfalni pohod zapadnoevropske nauke, svakako kineska algebarska matematika i organizacijski pristup prirodi nisu predstavljale odgovarajuće saznanje pretpostavke pred zahtevima moderne naučne misli.

Insistirajući na razlici u shvatanju vremena i istorije u Kini i na Zapadu, mnogi dosadašnji pokušaji objašnjenja uslova početka i razvoja moderne nauke i tehnologije zasnivali su se na pogrešnoj predstavi o statičnom karakteru kineske tradicionalne kulture. U eseju »Istočnjaci i vreme«, jednom od svakako značajnijih priloga ove knjige, autor ar-

gumentovano osporava vrlo raširenu zabludu o istočnjačkoj koncepciji bezvremenosti i dokazuje da su i Kinezi, kao i zapadnjaci, imali smisao za linearno neprekidno vreme. Kinezi su, naime, priznavali stvarnost i važnost vremena, i njihove predstave se ne mogu pojednostavljeno i redukovano tumačiti budući da su u njihovim razmišljanjima postojale dve podjednako važne koncepcije. Prva: u razdeljenom vremenu, dobila je svoju kulturnu relevantnost u kontekstu nauke i tehnologije, dok je druga: o neprekidnom vremenu, bila od značaja za razvoj istorije. Kineski smisao za istoriju je najneposredniji izraz njihovog realističkog pristupa vremenu. Kao nijedan narod pre njih, oni su vrlo precizno obeležavali svoje tragove u vremenu što omogućuje relativno lako datiranje događaja u njihovoj civilizaciji. Istorija je, ističe Nidam, bila »kraljica nauke« u kineskoj kulturi u čijoj su sceni ostale sve druge naučne discipline čiji je razvoj u Evropi doveo do pomenu-tih revolucionarnih promena.

Osporavajući vrlo raširena mišljenja o tome da je samo evropska civilizacija razvila smisao za istoriju, autor knjige »Kineska znanost i Zapad« ukazuje na to da su Kinezi prvi uspešno rešili problem mehaničkog merenja vremena. Mada je još uvek nepoznato da li je kinesko rešenje satnog mehanizma bilo u upotrebi i u Evropi pre pojave prvih mehaničkih satova, neosporno je da su kineski izumi baruta, stremena, kompasa, mašine, štampe i veštine livenja gvožđa izazvali duboke društvenoekonomske promene na Starom kontinentu, dok je kinesko društvo nakon uvođenja ovih otkrića ostalo relativno nepromenjeno. Ideja o naučnom i društvenom napretku, ističe Nidam, bila je permanentno prisutna u kineskom stabilnom i samoregularujućem društvu u kome i nije bilo izrazitih ideoloških prepreka za razvoj moderne nauke i tehnologije.

Iako žestoko osporavano, delo Džozefa Nidama je danas nezaobilazno u svakom studioznom pristupu kineskoj nauci i civilizaciji. Ukazujući na relevantnost kineskih naučnih otkrića, on je ispravio mnoga dotadašnja shvatanja, uklonio brojne predrasude i popunio osetne praznine u dosadašnjoj istoriji ove nauke. Razmatranja objavljena u ovoj knjizi mogu se smatrati i nekom vrstom uvoda u sintezu monumentalnog projekta »Nauka i civilizacija u Kini«, čiji će poslednji, sedmi tom, u celosti biti povećen analizi odnosa između nauke i društva.

## ĐORĐE NEŠIĆ, CRV SUMNJE U JABUCI RAZDORA Rad, Beograd, 1985.

Ivan Negrišorac

Prve pesničke knjige su kod nas poslednjih godina izgleda prestale biti inovativnim. Činjenica da postoji nekoliko edicija namenjenih isključivo pesničkim prvencima omogućila je da se do knjiga relativno lako dođe, tako da autori ponekad objavljuju svoje rukopise i pre nego što steknu takvu poetičku svest koja bi ih primetno odvojila od standardne produkcije. Prve knjige, dakle, sve manje nas iznenađuju, ali ponekad – u okvirima poznatog i definisanog prostora – neznačajno zanimljiva pesnička ostvarenja.

Ovakva sudbina nije u izvesnoj meri mimoišla ni pesnički nastup Đorđa Nešića: njegova knjiga s naslovom »Crv sumnje u jabuci razdora«, naslovom nekako narativno tromim, prilično čvrsto se uzgobljuje u poetički vidokrug aktuelan tokom 70-ih godina. Tako kao najpribližnije prethodnike Nešićevog pesmotvorenja možemo u srpskoj poeziji pomenuti Adama Puslojca, Vujuicu Rešina Tucića, Stevana Tončića i neke manje značajne predstavnike onog poetičkog toka opredeljenog da ispituje humorne potencije jezika i pesništva. Osim toga, prisustvo Danila Harmsa u pesnikovu rukopisu mestimice više je nego očigledno, te slobodno možemo reći da, uz iskustvo poljskog postmodernističkog pesništva, ono daje možda i osnovni šarm ovom prvencu.

Ako bismo, pak, potražili temeljno inspirativno žarište ove poezije onda bi to svakako bila sama književnost, ali i životna svakodnevnica propuštena

kroz dvostruku književnu optiku. Drugačije rečeno, pesnika više zanima književna stvarnost od neposredne stvarnosti, te je metaliterarnost očito jedna od ključnih opsesija knjige. To na izvestan način pokazuje i sam naslov, »Crv sumnje u jabuci razdora«, koji dve, čak i u svakodnevnom jeziku, veoma česte (a istovrsne: jer su identične strukture – sintagme genitivnog tipa, i sličnog semantičkog polja – obe mogu biti povezane u jednoj slici i jednom objektu) metafore dovodi u neposrednu vezu: te metafore, nastale u okviru izvesnih mitova, uklopile su se u standardni metaforički mehanizam jezika, pa su time postale produkt ne samo pukog »jezičkog gesta« (A. Joles) već i minimalne književne situacije kao pozadine.

No, metaliterarne relacije prisutne su i na nekim drugim planovima. Na tematskom nivou, tako, autor, veoma često uzima građu iz same književnosti: ceo ciklus »Sticanje imuniteta« razvija se kao harmsovski inspirisana umetnost parafraze u ključu apsurdne naracije. Junaci ovih narativnih celina su sami pisci, situacije su preuzete iz njihovih (realnih ili imaginarnih, svejedno) životnih prilika, a naracija je izvedena sa nesumnjivo humornom, crno-humornom i apsurdnom motivacijom. Književna stvarnost izmeštena je iz osnovnog poetičkog okruženja u koji je književna istorija smestila velike pisce, a takvim humornim igrama počinjena je i demistifikacija likova okruženih oreolom književne slave. Na takve demistifikatorske činove, pak, već smo se poprilično privikli, one nas ne iznenađuju same po sebi, ali je Nešić, treba i to reći, vrlo promišljeno birao situacije koje čvrsto korespondiraju sa događajima u koje je određeni pisac bio, ili mogao biti, uključen. Stoga u ciklusu »Sticanje imuniteta« i treba tražiti najuspešnije pesničke tekstove ove knjige.

Intertekstualne veze takođe su od konstitutivnog značaja za svet ove poezije. Kada u pesmi »Spaljuje Gogolj Mrtvih duša drugi tom u kaminu«, na primer, usred harmsovskog pripovedanja pročita stihove: »Gasi Gogolj Gogoljevu glavu. (Ne gasi je čim se glava gasi.) Već je gasi mrtvijem dušama«, prepoznajući, dakako, ne samo ritam i strukturu epskog deseterca, već i karakteristične formule usmenog pesništva. Podsećanje na neke, izvorne, epske situacije u kojima su te formule korišćene baca ironijsko-parodijsko osvetljenje na novi narativni kontekst, a time i obogaćuje humorni efekat.

Nešić, ponekad, ne samo da uzima prepoznatljive obrasce već i neposredno citira stihove drugih autora, što mu nadalje služi i kao podloga za ludiističke zahvate. Tako, u jednoj pesmi AB Šimić »korača livadama (...) plav od sutona« (podsećanje na Šimićevu pesmu »Hercegovina«), u drugoj poetski subjekt izriče da »mrak je moje svetlo i moja tama« (to, dakako, odmah priziva Kovačićevu »Jamu«: »Crv je moje svetlo i moja tama«) a »na život mi se nahvatalo inje« (uz sećanje na Šantićev sonet »Gospodici« koji se završava stihovima: »Po kosama mojim popanulo inje...«), dok se kao predmet poigravanja povremeno uzimaju i folklorne formule tipa – oko kao »živa žeravica«, »vilica od niza bisera« i slično. Tako se može uočiti da pisac kao pozadinu koristi prilično raznovrsna dela i autore iz različitih vremena, ali mahom ono što čini osnovnu tradiciju poezije našeg jezika.

Izvesnu pažnju čitalac bi svakako trebalo da posveti jezičkom mehanizmu Nešićeve poezije. U tom smislu je nesumnjivo zanimljiva pesnikova sklonost ka aktualizaciji onog dikcijskog materijala koji ne spada u stilski neutralne, već je izrazito afektivno obojen zahvaljujući retkosti upotrebe. To, kao i pojava mestimičnih inverzija, ponavljanja, jezičkih igara, figura etimologika, primitivističkih i infantilizovanih belega, kao i postupak poetske dosetke – a sve to, opet, valja dovesti u vezu sa tradicijom koju smo naznačili – doprinosi da knjiga »Crv sumnje u jabuci razdora« jezički deluje prilično sveže. Vitalnost jezika, pa i celog koncepta, baštinenog mahom iz pesničkih aktuelnosti 70-ih, pogotovo je vidna kad se sučeli sa još uvek čestim mladalackim pevanjima na »večne« teme sa jakim simboličko-arhetipskim opterećenjima.

Takvim jezikom osvežena je i naracija koja, uzgred budi rečeno, sve više gubi svoju izvornu čistotu u poeziji 80-ih. Nešićeva knjiga, dakle, po svemu pripada onom trenutno nešto manje aktuelnom toku mlade srpske poezije ironičnih i humornih narativista, toku koji je vidnije mesto imao tokom i krajem prošle decenije nego što ih ima sada. Priča se u knjizi »Crv sumnje u jabuci razdora« konstituiše prevashodno zarad poigravanja na metalite-



rarnom planu, uz neizbežniji ironijski gest detronizacije »svetih« likova i zbivanja, da bi se humorne potencije potražile i u verbalnim igrama i materijalističkom govoru jezika. Na taj izazov materijalnosti jezika Nešić odgovara tek mestimice, unoseći ga kao parcijalno iskustvo (u pesmi »Panta rhei« on će na temu »sve teče« zapisati i stihove »l/teča/teče/teči«; u pesmi »U po noći, u po moći« takve su igre kostur cele pesme), te ni približno neće dostići najbolje obrasce ovoga tipa pevanja u mladoj srpskoj poeziji. No, »crv sumnje«, nadajmo se, grickaće i dalje. Prva knjiga Đorđa Nešića skrenula je na sebe pažnju čitalačke javnosti. Za to ona duguje prvenstveno lako-pošaličkom svom duhu, poetičkoj prepoznatljivosti i izvesnoj svežini na tematsko-motivskoj i jezičkoj ravni, no teško je oteći se utisku da ova igra humorom potencijama, ako i predstavlja zanimljivost u okviru mlade pesničke produkcije, još uvek ne daje poetički inovativne doprinose. To, dakako, pesništvu nije uvek i najpotrebnije, no od Đorđa Nešića možda se mogu očekivati i takvi doprinosi.

**SIMON GRABOVAC,  
VELIKOM OVNU**

Matca srpska, Novi Sad, 1984.  
**DUŠAN RADAK, SAMSA**  
Matca srpska, Novi Sad, 1984.

Zoran Đerlć

Nije dovoljno reći da su Simon Grabovac i Dušan Radak (rođeni 1955, prve knjige objavili 1979. godine) mladi pesnici zaokupljeni jezikom, ironijom i igrom. U duhu postmodernističkih strujanja, kao i mnogi drugi, i oni iščitavaju tradiciju, sintetišu iskustva svojih prethodnika, ruše granice između objektivnog i ličnog, između racionalnog i nadrealnog, između logičnog i istinitog, odnosno alogičnog i izmašanog. Isto tako, uopštena je konstatacija da kroz mitove, teško otklonjive i nezamenljive naslage duhovne i materijalne kulture, oni otkrivaju svoj svet, neposredno bogate svoje iskustvo i pristaju na literarnu komunikaciju. Obnavljajući ili izbegavajući metaforu, poetičke zakonitosti, programe i manifeste, kroz autorefleksije zalaze u svakodnevnicu, u erotsko i poetsko traganje (Grabovac), u literarno i masmedijalno preispitivanje (Radak). I jedan i drugi nastavljaju lirске procese započete svojim prvim knjigama: »izvesnu demistifikaciju poetskog čina«, kako je to za Radakovu prvu knjigu primetio književni kritičar Milivoj Nenin, odnosno identifikaciju erotskog sa stvaralačkim, mitskog sa svakidašnjim činom, što je karakteristično za Grabovčevu poeziju.

Iako su pripadnici iste generacije (po godini rođenja i godinama objavljivanja knjiga) i kao takvi posmatrani u kontekstu mlade srpske poezije, Radak i Grabovac nemaju mnogo zajedničkih (poetičkih) crta. Biografski i bibliografski paralelizam nije uslovljavao, nije poistovetio njihovu poetsku praksu, tako da su njihovi poetski produkti različiti, čak potpuno suprotni. Kao takve, samostalne i vrednosno uočljive celine, prihvata ih i opisuje ovaj tekst.

*Primarno zadovoljstvo postojanja*

Sintagme »veliki ovan« i »zlatno runo« vode simboličko poreklo još od najranijih za mudročću. Iste sintagme nalazimo i u Grabovčevoj prvoj knjizi pesama »Krtičnjak« (Matica srpska, 1979): pesma VELIKOM OVNU više je nego inicijacija za istomenu knjigu pesama.

Iako se značenja pojedinih simbola (i pored frekvencije) ne daju iscrpiti, stalnim udaljavanjem od doslovnosti i opštosti, ironijskim pomacima i naglim promenama ritma i smisla, neophodna su delimična osvežavanja i nova osvetljavanja slika, metafora, stihova. Koliko i na koji način svoju stvaralačku energiju, haotičnu i neposlušnu, manje ili više darežljivu i dohvatnu, pesnik uspeva da spregne, odnosno oslobodi, pitanje je za kojim teško i sporo doseže pravi odgovor.

Kratki, zadihani stihovi Simona Grabovca, u kojima je, često, jedna reč – stih, odlika su naglog, neukrotivog, stvaralačkog pražnjenja prirode. Ali, samo na zanosima ne počiva pesma, kao niti samo

na čvrstoj stihovnoj organizaciji. Tako i tematska i formalna ujednačenost knjige ne moraju biti potvrda valjanosti, a doslednost i opredeljenost za jedan stvaralački postupak mogu biti zamka i pokazatelj kreativne nemoći. Između te dve krajnosti, u neprestanoj opasnosti da skliznu sa uzvišenog na patetično, sa poetskog u banalno, nalaze se pesme Simona Grabovca u knjizi »Velikom ovnu.« To može biti, istovremeno, i njihova draž i njihova slabost, jer magnetno polje teksta privlači, uglavnom, elemente seksualnosti. Vrlo retko te pripreme za »stvaralački« i/ili erotski čin« dovode do duhovnog i telesnog spajanja.

Usijani dah lirskog predvodnika, mužjaka – nije i ne može biti zauzdan u Grabovčevim stihovima koji se može, kao i prubudena priroda, grčevito. Usporava ih ruka stvaraca, imputira, ostavlja jući stihove »o velikom ovnu i njegovom kretanju.« Ostavljajući samo jednu mogućnost tumačenja, pesnik nas želi osloboditi metaforike, simbolike i poređenja. Upućuje nas na primarno zadovoljstvo postojanja. Izbegavajući upravo ono na čemu zasniva svoju poetsku praksu (»rašćlanjene metafore«, prepoznatljive simbole i brojna poređenja), Grabovac zapada u svojevrstni paradoks: sve je više u zamci iz koje se želi izvući. Ostavlja nam fiziološki znak a ne reč i razum koji mogu oploditi, ali i uništiti.

Građen od glagola i imenica da bude kao od krvi i mesa, obremenjen metaforom, Grabovčev stih prima jednostavne naredbe i pokušava da ispuni postavljene zadatke lako, okretno, brzo. U toj više ritmičkoj, nego značenjskoj igri (iako je značenje neodvojivo od ritma), na izgled besmisleni, ovi stihovi (popr)imaju logičnost, funkciju. Nedostatak interperkijskih znakova pomera granice između reči, stihova, ali, istovremeno, stvara posebnu aritmiju i disonantnost u čitaocem sluhu. Pitanje je, hoće li se dah čitaoca poistovetiti sa dahom pisca? Hoće li čitalac imati dovoljno strpljenja? Hoće li razlikovati uzlet i pad?

*Pauk i mreža, original ili kopija*

Poznavaoicima Kafke naziv Radakove druge knjige pesama »Samsa« ne deluje nepoznato i nejasno. Gregor Samsa je junak Kafkine pripovetke »Preobražaj«, ali i »junak« iz poslednje Radakove pesme DODATAK ZA LJUBITELJE G SAMSE, u kojoj se iznosi jedna nova epizoda »o pidžami i kupatilu.« I pored tog saznanja, naziv ostaje neobičan ili bar neuobičajen, a metamorfoza već poznatih literarnih, epskih ili mitskih činjenica, omiljen Radakov poetski postupak. »Spoj između mitosa i mimesis djelo je svake poezije«, primećuje Paul Ricoeur u knjizi »Živa metafora«. Gotovo sve Radakove pesme (kako iz ove, tako i iz prethodne knjige »Šljunak«, »Stav«, Kikinda, 1979) imaju dužu formu poprimajući tako, neminovno, odlike epskog: naraciju, retardaciju, nabiranja, ponavljanja, a često i junake. Ali daleko su od klasičnog epa, uobičajene poeme ili proznog štiva. Ponekad imaju razvijenu dosetku, priču, ligičan sled događanja (ili pevanja), ali ni jednog trenutka ne gube svoju poetsku suštinu.

Pretvaranje kreveta u zmiju otrovnicu, Odisejeva lutanja propraćena ironijsko-kritički, pronalaznje Kafkinog »Zamka« – teorijske postavke i poetska praksa uspostavljanja globalne metafore, otkriće aveti poezije koja je ličila na gladnu i preplašenu mačku, pravljenje poezije od vode, teorija prozora i drugi poetski sadržaji kojima Radak dovodi u pitanje poetsku formu, ali ne zahteva žanrovska pomeranja i uklapanja u kontekst i koncept proze.

»Demistifikacija poetskog čina« pokušaj je približavanja »nedostupnog« autorovog značenja. Tako i Radakovi tekstovi mogu se čitati kao duhoviti komentari izlomljeni u duge, neobično zatalasane poetske redove. Izbegavanje »poetičnosti« istovremeno je i jedno novo uspostavljanje poetičnosti jer »metaforičnost prijanja uz intrigu fabule« (P. Ricoeur) a uslov mimetičkog razvijanja je »izdizanje osjećaja do fikcije.«

Pesme poput »Kaktusi«, »Večeri čarapa« i »Avet poezije« zalaze u mito-poetičke odnose. Uspostavljajući »mitizirano raspoloženje« Radak otvara svoje čitanke, ispravljajući »školsko« literarno – štivo, »dopisuje« nove epizode svojih omiljenih lektira, sanja tuđe junake. Pri organizaciji svojih tekstova ponekad polazi i od paraliterarnih žanrova, ređajući sličicu za sličicom, zgodu za zgodom, kao u stripu, od banalnog povoda, dosetka, gradi uspele persiflaže, na primer u pesmama »Salon u Dodžu«, »Flamenko gitarist.«

U jednoj pesmi Radak poredi pauka i pesnika, paučinu i pesničko tkivo. Pesnik, poput pauka, strpljivo plete svoju mrežu većito na isti način. Svakodneвно, bez obzira na neprestana kidanja (počesto i gruba, namerna), onako kako ga je priroda »nadahnula« pauk (pesnik) ispreda od raspoloživih niti mrežu u koju bi želeo da uhvati plen. U takvoj jednoj mreži nalaze se čitaoci poezije, a ispred njih kritičari koji žele da otkriju od čega je i kako ispredeno jedno takvo osetljivo tkivo. Pri nespretnom tumačenju pokidaju se tanušne niti, izgubi se suština, zaboravi se na neuhvatljivost tajanstvenog tkanja, pokrenu se pitanja kopije i originala.

Ali, ne treba smetnuti s uma dravno saznanje da je zakon nastajanja i nestajanja sadržan u svemu a da poezija ne traži razumevanje već i divljenje. Njena začuđenost, većita prisutnost u toku rađanja i smrti, u toku svetskih, ali i unutrašnjih, ličnih zbivanja i osećanja, u začaranom krugu smisla i besmisla, u melodiji i tišini, redu i haosu, »sve je tek izučavanje belega sopstvene veličine« (V. B. Jelts).

Možda stihovi Dušana Radaka i Simona Grabovca, kao i Radakovi kaktusi »izgledaju slabo ali s energijom«. Hoće li jednog dana biti »nade naše poezije« zavisni od mnogo čega: od »svetlosti« ili »tame« književne kritike, ali i bogatstva poetskih »sokova«. Za sada, primećujem/postaju veseliji. . . brzo rastu« kao sobni kaktusi, nove knjige u već prašnjavao biblioteci, kakva je Matičina edicija poezije.

**NOVO KOLO EDICIJE PRVA  
KNJIGA MATICE SRPSKE  
1985.**

Mihajlo Pantić

Po dobro ustanovljenom običaju, prema jednoj strožoj, selektivnijoj logici nije uvek jasno može li se kvalitet godišnje produkcije novopristižućih pisaca unapred odrediti nepromenljivim brojem, edicija *Prva knjiga* Matice srpske za 1985. godinu donosi ukupno šest novih ostvarenja mladih književnika. Uz kritičku studiju *Roman kao postupak* autora Milivoja Srebra i prozni rukopis *Kuća učitelja* Slobodana Radoševića poezija je i ovog puta najzastupljenija. Reč je o zbirčama *Vodena igla* Nikole Šante, *Pred ogledalom* Gordane Dilas, *Nožić* za pisma Svetlane Bandić i *Skladanje sa ostalim* Gorana Fruka. Iako se književna kritika ne bavi predviđanjima, već samo opisom i vrednovanjem obelodanjenih rukopisa, ponekad nije zgoreg napraviti izuzetak, makar samo radi razbijanja monotonije teksta. Sudeći, naime, prema nekim od pročitanih rukopisa, možda se može naslutiti da će, za koju godinu ili deceniju, imena njihovih autora dospeti u krug osvedočenih stvaralaca, otprilike onako kako je to bio slučaj sa ne malim brojem pisaca koji su svoj prvi ozbiljniji ispit pred književnom javnošću položili upravo u ediciji *Prva knjiga* Matice srpske.

Ovogodišnje kolo, po nepisanom ali pažnje vrednom pravilu štampanja knjiga kritika, otvara ambiciozno zamišljena i realizovana studija *Roman kao postupak*, Milivoja Srebra, u kojoj se ovaj autor bavi opširnom analizom romanesknih opusa Bore Čosića, Danila Kiša i Mirka Kovača, pisaca koji, što se i čitanjem ovog rukopisa potvrđuje, uz još nekolicinu stvaralaca, nesumnjivo čine kvalitativnu žihu savremene srpske proze. Pripadnik nove generacije kritičara koja u naš književni život stupa negde početkom decenije, a danas predstavlja vrlo produktivan kritičarski ogranak ovih duhovnih prostora, Srebro svoja teorijska uporišta, slično većini generacijskih sudruga, pronalazi u formalnoj školi misli o književnosti i potonjim izučavanjima što otuda generiraju. Osnovna pitanja duha vremena, pitanja forme i postupka, književne umetnosti, ovaj kritičar proverava upravo na delima gde ona, postavljena iz samog njihovog jezgra, imaju presudan značaj. Romanesknii žanr, verovatno od svih literarnih vrsta najpodložniji promenama, nije, naravno, nimalo slučajno odabran za predmet analize. Koristeći se primerima čija je osnovna odlika neprestano preispitivanje vlastitih korena, a osnovna težnja dosezanje novih izražajnih oblika, podjednako